

Kritik mot rektorerna för Söndrumsskolan i Halmstads kommun för ett förbud mot att använda den svenska flaggan på skolan

Beslutet i korthet: En elev använde den svenska flaggans färger på ett sätt som skolledningen uppfattade som stötande. Det ledde till att skolans rektorer i ett meddelande riktat till bl.a. eleverna uttalade att det inte var tillåtet för eleverna att använda den svenska flaggan på skolan. Meddelandet togs bort efter någon dag. Frågan om en skola kan förbjuda elever att använda en flagga är i grunden en fråga om yttrandefrihet. Bedömningen av om ett förbud mot att använda den svenska flaggan på en skola är godtagbart ska göras efter samma principer som gäller för märken och symboler i övrigt. Det innebär att skolledningen kan förbjuda användning av den svenska flaggan på skolan endast om det är motiverat av ordningsskäl. I annat fall strider förbudet mot yttrandefriheten.

Det nu aktuella förbudet var inte motiverat av ordningsskäl. Förbudet innebar därför en otillåten inskränkning av elevernas yttrandefrihet. Även om meddelandet togs bort efter något dygn anser JO att rektorerna inte kan undgå kritik för meddelandet.

Initiativet

I november 2015 tog JO emot en anmälan från en person som uppgav sig heta Per Björkliund. Anmälan innehöll en länk till en artikel på webbplatsen www.nyheteridag.se. I artikeln anfördes bl.a. följande:

Svenska flaggan förbjuden

En maskerad, där en högstadiellev målat ansiktet i svenska flaggans färger, och även använt ett leksaksvapen, har väckt reaktioner från skolledningen på Söndrumsskolan. Rektor Hans Åkerlund och Maria Rüter har nu informerat om vad som gäller framöver i skolans verksamhet.

Artikeln innehöll också följande citat, av det som uppgavs vara skolledningens nya regler:

Med anledning av att oskrivna men självklara regler utmanas så tas nu regler ner i skrift. På Söndrumsskolan skall den svenska flaggan användas vid flaggdagar enligt svensk almanacka. Skolledningen ansvarar för flaggning. Övrigt användande av svensk eller annan flagga sker i samband med internationellt utbyte. Inget annat användande av svensk flagga är tillåtet.

Traditionerna på skolan är något de flesta elever ser fram emot. När vi har dagar med inslag av maskerad och musik är målet att dessa dagar skall upplevas som

positiva av alla. Den svenska flaggan får inte ingå i maskeraddräkten. Maskerad och uppvisningar skall dessutom vara fria från inslag av vapen. Det är positiva och ljusa känslor som skall lyftas fram. Kan vi dessutom med denna regel hjälpa någon att inte kränka annan person, att inte begå ett brott som benämns som hets mot folkgrupp eller att inte bryta mot reglerna för användandet av svensk flagga eller så är lyckan dubbel.

Skolfotografering är något många tycker är viktigt. Det är en bild som många tittar på. Den når genom katalogen ut i hela Halmstad. Skolfotot skall självklart vara fritt från nationella symboler och vapen.

Efter att anmälan hade remitterats till Barn- och ungdomsnämnden i Halmstads kommun kom det fram att anmälaren sannolikt inte hade uppgett sitt riktiga namn. JO ansåg att det ändå fanns skäl att fortsätta handläggningen.

Utredning

I sitt remissvar anförde barn- och ungdomsnämnden huvudsakligen följande:

Redogörelse för vad som hänt

— — —

Under en maskerad på skolan uppträdde en elev på ett sätt som vanärade den svenska flaggan. Utifrån denna händelse framstod det för rektorerna nödvändigt att förklara för eleverna att Sveriges flagga omgärdas av vissa rekommendationer kring hur den bör användas och att den i egenskap av nationalsymbol ska behandlas med respekt. Samma dag som händelsen inträffade gick skolan därför ut med ett internt meddelande på lärplattformen Fronter. Av det interna meddelandet framgick bland annat att den svenska flaggan endast fick användas vid flaggdagar enligt svensk almanacka samt vid internationellt utbyte. Vidare framgick att skolan på detta sätt ville undvika att någon blev kränkt eller begick brott som benämns hets mot folkgrupp.

Rektor uppger att denna formulering blev felaktig, flaggan kan aldrig utgöra hets mot folkgrupp eller anses vara kränkande. Det interna meddelandet togs bort efter något dygn.

Bedömning

Av det som framkommit av rektor Hans Åkerlunds redogörelse, särskilt med hänvisning till att det interna meddelandet togs bort från lärplattformen efter något dygn, är det barn- och ungdomsnämndens uppfattning att det inte föreligger någon anledning till klander mot nämnda rektorer.

Bedömning

Inledning och rättslig reglering

Det finns vissa bestämmelser som direkt tar sikte på Sveriges flagga.¹ De reglerna behandlar dock i huvudsak frågor om hur flaggan ska se ut och om den

---

¹ Se t.ex. lagen (1982:269) om Sveriges flagga och lagen (1970:498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar.

får användas i näringsverksamhet. Bestämmelserna saknar betydelse för bedömningen i detta ärende.

Frågan om en skola kan förbjuda elever att använda en flagga – eller, för den delen, att göra en ansiktsmålning i en flaggas färger – är i grunden en fråga om yttrandefrihet. Enligt 2 kap. 1 § regeringsformen är var och en gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet, vilket innebär frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Yttrandefriheten kan dock under vissa förutsättningar begränsas genom lag (2 kap. 20 § regeringsformen), bl.a. om det behövs för allmän ordning och säkerhet (2 kap. 23 § första stycket regeringsformen). Till exempel kan den som i uttalande eller i annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för bl.a. en folkgrupp dömas för hets mot folkgrupp (16 kap. 8 § brottsbalken).

Skolan har ett ansvar för värdegrunderna i utbildningen. Enligt skollagen (2010:800) ska utbildningen förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på (1 kap. 4 § första stycket). Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling (1 kap. 5 § första och andra styckena). Utbildningen ska vidare utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero (5 kap. 3 §). Rektor ska därför besluta om ordningsregler (5 kap. 5 §). Skollagens 5 kap. innehåller också bestämmelser om disciplinära och andra särskilda åtgärder som viss personal kan vidta mot bl.a. ordningsstörande uppträdande.

Tidigare beslut från JO och JK

JO har gjort uttalanden i frågan om skolor kan förbjuda elever bl.a. att bära vissa kläder eller märken (JO 1997/98 s. 436, dnr 3878-1995 m.fl.). JO Wahlström uttalade bl.a. följande:

Om märkena enbart uttrycker odemokratiska åsikter skall skolledningen ingripa genom sådana insatser som skulle kunna beskrivas som uppfostrande och undervisande, alltså genom samtal med eleven, och med hemmet om eleven är omyndig, och t.ex. fördjupad utbildning.

Om märkena är sådana att de enligt en seriös bedömning riskerar att förorsaka störning av ordningen i skolan, t.ex. i form av bråk mellan elever eller så att diskussioner om märkena tar orimligt mycket lektionstid i anspråk, får skolledningen antingen genom generella ordningsregler eller genom beslut i det konkreta fallet förbjuda eleverna att bära märkena synligt i skolan. Förbudet får emellertid inte verkställas på annat sätt än genom de åtgärder som i allmänhet tillkommer en skolledning, alltså genom sådana uppfostrande eller undervisande insatser som nyss sagts eller genom disciplinära åtgärder enligt skollagen och skolförordningarna. Någon avstängning av grundskoleelever eller konfiskation av märkena får t.ex. inte förekomma.

Om märkena är sådana att de uttrycker missaktning för andra elever eller personal är skolledningen skyldig att ingripa, för att enligt bestämmelserna i 1 kap. 2 § skollagen [1985:1100; JO:s anm.] och i läroplanerna hindra att elever utsätter andra för kränkande behandling och för att motverka trakasserier. Inte heller i denna situation har emellertid skolledningen andra befogenheter än vad jag sagt i stycket ovan. Skolledningen bör emellertid i denna situation överväga att göra en polisanmälan.

Justitiekanslern, JK, har prövat frågan om en skola kan förbjuda elever att använda ett visst klädesplagg (beslut den 13 november 2009, dnr 1299-09-21). JK, som hänvisade till det nyss redovisade JO-beslutet, uttalade bl.a. följande:

[Sådana] generella ordningsregler som innebär förbud att bära vissa märken [kan] endast anses godtagbara om de är motiverade av ordningsskäl. I annat fall utgör de en otillåten inskränkning av yttrandefriheten.

Kan en skola förbjuda användandet av Sveriges flagga?

Både JO:s och JK:s beslut avsåg sådana märken och kläder som kunde uppfattas förmedla odemokratiska, framför allt rasistiska, åsikter. Den svenska flaggan kan i vissa sammanhang ha ett starkt symbolvärde, men den kan typiskt sett inte kopplas till någon viss åsikt eller ideologi på samma sätt som de märken m.m. som tidigare har varit föremål för bedömning. Principerna för hur man ska bedöma ett förbud mot att använda flaggan på en skola är dock desamma som för märken och symboler i övrigt: Rektor kan förbjuda användandet av den svenska flaggan genom en generell ordningsregel eller i det konkreta fallet *endast om det är motiverat av ordningsskäl*. I annat fall strider förbudet mot yttrandefriheten.

Att flaggan i ett visst sammanhang används på ett sätt som kan uppfattas som stötande är alltså inte tillräckligt för att införa en ordningsregel som förbjuder att flaggan används. För att ett förbud ska anses vara godtagbart krävs dessutom en konkret risk för att användandet orsakar ordningsstörningar, t.ex. bråk mellan eleverna eller diskussioner som tar orimligt mycket lektionstid i anspråk.

Jag vill också framhålla att ingripanden mot ordningsstörande beteenden på en skola i första hand bör ske genom uppfostrande och undervisande insatser, t.ex. samtal med eleven och hans eller hennes föräldrar, samt genom de disciplinära och andra särskilda åtgärder som anges i skollagens 5 kap. Det finns sällan skäl att besluta om en generell ordningsregel på grund av en enstaka händelse.

Rektorernas meddelande stred mot yttrandefriheten

I ett meddelande på lärplattformen Fronter uppgav skolans rektorer att det var förbjudet för eleverna att använda den svenska flaggan på skolan. Upprinnelsen till meddelandet var att en elev vid ett tillfälle hade använt den svenska flaggans färger på ett sätt som skolledningen uppfattade som stötande.

Det har inte kommit fram att händelsen var ordningsstörande på det sätt som bör krävas för att besluta om ett förbud, och under alla förhållanden var det fråga om en enstaka händelse. Om skolan ansåg att det var nödvändigt att ingripa mot elevens beteende borde man i första hand ha gjort det genom uppfostrande och

undervisande insatser eller genom de särskilda åtgärder som anges i skollagens 5 kap.

Meddelandet kan inte uppfattas på något annat sätt än som ett generellt förbud mot att använda den svenska flaggan, vilket inte var motiverat av ordningsskäl. Förbudet innebar därför en otillåten inskränkning av elevernas yttrandefrihet. Även om meddelandet togs bort efter något dygn kan rektorerna inte undgå kritik för meddelandet.

Ärendet avslutas.